

Додаткових досліджень потребує ідея про формування національної моделі соціального забезпечення на основі укладання соціальних контрактів, які забезпечують ефективну взаємодію членів суспільства і влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Лебедева Л.Ф.* Государственная политика социальной защиты населения в США // США/Канада: экономика, политика, культура. — 2005. — № 2. — С. 17 — 32.

2. *Ройк В.* Институт социального страхования: доктрины и концепции // Человек и труд. — 2005. — №5. — С. 22 — 26.

3. Офіційний сайт Держкомстату України www.ukrstat.gov.ua.

4. Сайт інформаційного агентства УНІАН www.unian.net.

Надійшла до редколегії 02.02.09 р.

УДК 338.26.01

С.А. Супруненко

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ І ЙОГО РОЛЬ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В стаття науково доведено, що традиційне трактування податкового планування в економічній літературі тільки як легітимної діяльності платника податків, яка направлена на оптимізацію податкових платежів, визначається необґрунтовано вузько та служить основою формування негативного відношення податкових органів до податкового планування як заздалегідь направленою на отримання необґрунтованої податкової користі.

Виявлена об'єктивна необхідність безперервного проведення податкового планування на кожному життєвому циклі підприємства та обґрунтовано чіткі задачі.

Висвітлено місце податкового планування в системі фінансово-управлінської діяльності.

Ключові слова: фінансово-управлінська діяльність, життєвий цикл підприємства, податкове планування, податкове прогнозування, податкова мінімізація, податкова оптимізація, ухилення від сплати податків.

In the article it is scientifically well-proven that traditional interpretation of the tax planning in economic literature only as legitimate activity of taxpayer, which is directed on optimization of tax payments, determined groundlessly narrowly and serves as basis of forming of negative relation of tax organs to the tax planning as to preliminary directed on the receipt of groundless tax benefit.

Found out the objective necessity of continuous leadthrough of the tax planning on every life cycle of enterprise and grounded clear tasks.

The place of the tax planning is reflected in the system of financially administrative activity.

Key words: there is financially administrative activity, life cycle of enterprise, tax planning, tax prognostication, tax minimization, tax optimization, avoiding payment of taxes.

Податкову систему будь-якої сучасної держави не можливо уявити без такого феномена як податкове планування, в зарубіжних країнах воно набуло широкого поширення в другій половині ХХ століття, в Україні — практично одночасно із становленням податкової системи, на початку 90-х років минулого століття. Практична діяльність платників податків, яка отримала назву “Податкове планування”, притаманна розвиненим податковим системам. Сучасне податкове законодавство передбачає складний зміст об'єкту оподаткування, диференційовані податкові ставки, численні податкові пільги, варіативність у формуванні податкової бази, наявність різних режимів оподаткування. Все це неминує створює основу для можливостей варіативного підходу платника податків до практичного застосування норм законодавства.

Активна діяльність платників податків в галузі податкового планування дала поштовх до розвитку теорії податкового планування. В галузі теорії податкового планування можна відзначити роботи таких авторів як Горбунов А. Р., Дуканіч Л. В., Евстігнєєв Е.М., Медведєв А.М., Пансков В.Г., Пепеляєв С.Г., Рогозін Б.А., Русакова І.Г., Черик Д.Г., Юткіна Т.Ф., Вилкова Е.С., Архіпцева Л.М., Солов'єв І.М. і деякі інші.

Державний аспект податкового планування досліджується: у роботах Романовського М.В, Вруб- © С.А. Супруненко, 2009

льовської О.В., Баскіна А.І., Саакяна Р.А., Черника Д.Г. і ін. Дані автори звертають увагу на зміст, цілі і завдання податкового планування і прогнозування.

Зміст податкового планування на рівні господарюючих суб'єктів аналізується в роботах Бризгаліна А.В., Берника В.Р., Головкина А.Н., Морозова В.П., Кашина В.А., Толкушкіна А.В. і ін.

За останні роки багато зроблено в галузі теорії податкового планування. Визначені суть і значення податкового планування, дано безліч авторських визначень податковому плануванню, вироблені принципи податкового планування, виявлені як елементи, так і способи податкового планування, розроблений процес податкового планування, що складається з декількох взаємозв'язаних етапів. Велика робота ведеться у напрямі уніфікації термінології.

Проте не всі питання ще вирішені. Не існує єдиного визначення податкового планування, повної єдності в термінології, недостатньо висвітлено роль і місце податкового планування в розвитку підприємництва, недостатньо повно досліджено питання про причини виникнення, розповсюдження і розвитку податкового планування.

Недостатня теоретична розробленість ряду положень теорії податкового планування, а також практичних аспектів його застосування у підприємницькій

діяльності обумовлюють актуальність теми дослідження, зумовлюють її мету і завдання.

Метою дослідження є розвиток теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій по формуванню системи податкового планування в підприємстві.

Мету дослідження визначила необхідність вирішення наступних завдань:

розширити наукове уявлення про природу податкового планування і його зв'язки з суттю податків;

уточнити місце податкового планування в системі фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання;

Об'єктом дослідження є податкове планування на рівні суб'єктів господарювання в системі підвищення ефективності їх фінансово-управлінської діяльності.

Податки, будучи важливою категорією ринкової економіки, є економічними відносинами, які складаються між державою і платниками податків з приводу перерозподілу ВВП з метою формування централізованого фонду грошових коштів (бюджету). Держава може захищати свій економічний інтерес за допомогою розробки ефективного податкового законодавства і проведення чіткого, послідовного податкового контролю. Платник податків може захистити свій економічний інтерес за допомогою системи дій, що ведуть до зниження сум податкових зобов'язань. Таким заходам відповідають як не легітимні, так і легітимні моделі поведінки. Цивілізованим способом захисту економічного інтересу платника податків стає використання ним легітимної моделі поведінки "податкове планування". Дана модель поведінки захищає платника податків від сплати штрафних санкцій за порушення податкового законодавства. Вона є переважною і для держави, оскільки виховує дух пошани до закону. Крім того податкове планування сприяє поліпшенню фінансово-господарських результатів діяльності платника податків, розвитку його бізнесу і як наслідок, зростанню податкових надходжень за рахунок збільшення податкової бази і довгостроковому періоді часу.

Таким чином податкове планування можна розглядати як позитивне соціально-економічне явище сучасності внаслідок того, що воно відповідає економічній суті податків, сприяє зміцненню законності в діяльності платників податків, відповідає перспективним економічним інтересам держави.

Активний розвиток і широке розповсюдження податкового планування, безумовно, має причини об'єктивного характеру: еволюція інституту держави; виправдана поведінкова модель; можливості реалізації заходів податкового планування як моделі податкової поведінки.

Еволюція інституту держави, зміна його ролі в суспільстві, розвиток податкової політики вплинула на поведінку платників податків, відбувся ріст правової свідомості, а також усвідомлення значущості суспільних благ для громадян і бізнесу.

Під впливом чинника поведінкової моделі склалися такі причини розвитку податкового планування як економічні, моральні і політичні.

Економічні причини витікають з економічного інтересу платника податків, зберегти дохід в своєму розпорядженні. Даний економічний інтерес досягається за рахунок зменшення податкових платежів способами і методами, що не суперечать чинному законодавству.

Податкове планування в умовах кризи є тим видом діяльності, який може поліпшити, оздоровити

фінансовий стан платника податків і тим самим протистояти банкрутству і ліквідації організації. У такий період завдання податкового планування направлене на скорочення податкових зобов'язань.

В періоди поживлення і процвітання економіки державна політика ліберальніша, наприклад: зниження податків; зниження ставки рефінансування, що вабить здешевлення кредитів. У цих умовах податкове планування також направлене на зниження величини податкових зобов'язань. Проте у податкового планування з'являється і інша мета: залучення інвестицій.

Моральні причини податкового планування в основному породжені характером податкових законів, складністю і динамічністю податкового законодавства. Податкове планування дозволяє вирішити протиріччя економічних інтересів держави і платників податків.

Політичні причини підштовхують платника податків до податкового планування у разі його незгоди з політикою, що проводиться державою: соціальною, економічною, внутрішньою і зовнішньою. Активна соціальна політика держави неминуче приводить до зростання податкового навантаження. Податкове планування може розглядатися платником податків як його відповідь на зростання податкового навантаження і виправдання своєї поведінки незгодою з масштабами соціальної політики, що проводиться.

Залежно від суб'єкта податкове планування підрозділяється на державне податкове планування і податкове планування суб'єктів господарювання.

Податкове планування на рівні держави тісно пов'язане з таким явищем як податкове прогнозування. Тому правомірно розглядати податкове прогнозування і податкове планування як єдиний адаптивний процес, в рамках якого відбувається регулярне (із заданою періодичністю) корегування рішень, оформлених як показники, перегляд дій по їх досягненню на основі безперервного контролю і моніторингу змін, що відбуваються. На державному рівні, на практиці здійснюється як податкове планування, так і податкове прогнозування. Їх основна відмінність полягає в тимчасовому проведенні даного процесу.

Державне податкове планування направлене не тільки на реалізацію фіскальних завдань, але і на оптимальне поєднання тактики і стратегії, податкового регулювання і контролю. Загальнодержавне податкове планування переслідує мету визначити об'єм фінансових ресурсів в розрізі платників податків для їх централізації в загальнодержавному фонді — бюджеті.

Панськов В.Г. в своїй роботі вважає, що податкове прогнозування не є частиною фінансового прогнозування діяльності платників податків і означає використання облікової і амортизаційної політики організації, а також пільг по податку і законних вирахувань з бази оподаткування для оптимізації податкових платежів. Вважається, що термін "податкове прогнозування" слід застосовувати тільки для державного рівня. На рівні господарюючих суб'єктів краще використовувати термін "податкове планування".

У роботі Романовського М.В. і Врублевської О.В. приводиться наступне визначення податкового планування на рівні підприємства: "Податковим плануванням є сукупність планових дій об'єднаних в єдину систему і направлених на максимальний облік можливостей оптимізації податкових платежів в рамках загального стратегічного, в тому числі фінансового планування діяльності фірми"[4].

Податкове планування з позицій платника податків визначають також як один з елементів корпоративного податкового менеджменту, визнають невід'ємною частиною фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання[3].

Податкове планування — це попередній розгляд і оцінка рішень в галузі фінансово-господарської діяльності з урахуванням величини можливих податкових платежів і забезпечення вибору з них якнайкращих рішень з позицій загальних цільових установок організації. Такої позиції дотримується, зокрема, Дуканіч Л.В.[1].

Дані визначення найповніше відображають зміст податкового планування на рівні суб'єктів господарювання. По абсолютно справедливих ствердженнях учених, податкове планування тісно пов'язане з фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Черник Д.Г. і Морозов В.П. податковим плануванням називають необхідну умову легальної мінімізації податкового тягаря, який повинен проводитися на стадії бизнес-планування, тобто до початку податкового періоду[5].

Під податковим плануванням також розуміють таке ведення господарської діяльності, бухгалтерського обліку і фінансових результатів, яке за інших рівних умов веде до найменших розмірів виплат податків і інших аналогічних платежів[3].

Податкове планування нерідко пов'язують з цілеспрямованою діяльністю організацій, орієнтованою на максимальне використання всіх нюансів існуючого податкового законодавства з метою зменшення податкових платежів до бюджету, наприклад в роботі Медведєва А.М. [2]. Також, податкове планування визначається як планування комерційної і інвестиційної діяльності юридичних і фізичних осіб з метою мінімізації податкових платежів.

Погляди учених на визначення податкового планування сходяться в тому, що податкове планування — це легітимна діяльність. У визначенні мети податкового планування є деякі варіації. Деякі автори жорстко пов'язують податкове планування з мінімізацією податкових платежів. Це означає, що під податкове планування підпадає тільки та діяльність, яка приводить до максимального скорочення податкових зобов'язань. Інші вчені бачать призначення податкового планування в оптимізації податкових платежів. Проте існує група авторів, які вважають, що податкове планування підпорядковане фінансово-господарській діяльності платника податків і є, її невід'ємною частиною.

У сучасних умовах податкове планування стало невід'ємною частиною фінансово-управлінської діяльності суб'єкта господарювання. Податкове планування як вид фінансово-управлінської діяльності включає сукупність дій, пов'язаних з оцінкою суб'єктом своїх податкових зобов'язань, а також податкових наслідків прийнятих рішень. Підприємство повинно цікавитися не тільки об'єм сплачених ним податків, а й ефективність фінансово-господарської діяльності в цілому і вплив податків на формування фінансових потоків.

Аналіз поглядів економістів на зміст податкового планування показав наявність визначеного, ототожнення таких понять як податкове планування, оптимізація і мінімізація податкових платежів. Податкове планування як модель податкової поведінки дійсно направлена на легітимне зниження податкових зобов'язань. Дане завдання може бути досягнута за рахунок

мінімізації і оптимізації податкових платежів. Проте мета податкового планування ширша, ніж просто зниження сум податкових платежів, а зміст податкового планування ширший, ніж оптимізація чи мінімізація податкових платежів.

Податкове планування включає мінімізацію і оптимізацію як складові частини, способи мінімізації і оптимізація можуть проводитися разовий або періодично залежно від виникаючих завдань у суб'єкта господарювання. Податкове планування здійснюється безперервно, причому мова йде не тільки про фінансовий рік, а про життєвий цикл бізнесу. У сучасних умовах податкове планування стає невід'ємною частиною бізнесу.

Кожен етап життєвого циклу організації зв'язаний з вирішенням певних завдань податкового планування. Завданнями податкового планування на різних етапах життєвого циклу організації є: вибір місце розташування; вибір організаційно-правової форми; вибір форм і методів ведення поточної підприємницької діяльності; вибір форм і методів раціонального розміщення активів і прибутку.

На етапі створення завданнями податкового планування виступають вибір місце розташування і вибір організаційно-правової форми.

На етапі становлення і розвитку бізнесу життєвого циклу завданнями податкового планування виступає вибору форм і методів ведення поточної підприємницької діяльності: планування різних форм операцій (оренда, підряд, купівля-продаж, надання послуг і т.д); вибір форм сплати праці і реалізації, соціальної політики підприємства; правильне використання пільг по основних видах податків; оперативне реагування на зміна податкового законодавства; проведення мінімізації і/або оптимізації податкових платежів:

На етапі розквіту основними завданнями податкового планування виступають вибір форм і методів раціонального розміщення активів і прибутку, а також вибір форм і методів ведення поточної підприємницької діяльності.

Закономірним етапом в розвитку бізнесу може стати реорганізація, ліквідація або зміна виду діяльності. У разі ухвалення власниками рішення про реорганізацію або ліквідацію компанії найважливішим завданням податкового планування, є вибір форм і методів ведення поточної підприємницької діяльності, причому, якщо вирішено ліквідувати організацію, то зусилля податкового планування повинні бути направлені на мінімізацію податкових платежів з метою максимального скорочення витрат організації. Якщо ж ухвалено рішення про зміну виду діяльності, то фактично дана фірма перестає існувати, але передбачається, що виникне нова юридична особа з новою фінансовою стратегією, метою і завданнями.

Таким чином, має місце завершений цикл життя суб'єкта господарювання крах однієї організаційної форми зумовлює виникнення іншої на новому рівні. Суб'єкт господарювання знов повертається на етап створення бізнесу, але вже на іншому рівні.

Таким чином, можна зробити висновок, що в сучасних умовах податкове планування стало органічною частиною фінансового менеджменту, воно підпорядковане бизнес-концепції, фінансовій стратегії організації, її цілям і завданням. Сьогодні вибір фінансового рішення для реалізації бизнес-концепції і фінансової стратегії повинен проводитися з урахуванням можливих податкових наслідків.

Розгляд податкового планування тільки як легітимного способу мінімізації або оптимізації в сучасних умовах стало невинуватим вузьким. На нашу думку податкове планування — це відносно самостійний вид фінансово-управлінської діяльності, націлений на обґрунтування, ухвалення управлінських рішень в галузі фінансів на всіх етапах життєвого циклу бізнесу з урахуванням податкових наслідків всіх рішень що приймаються.

Висновки Отже, дослідження економічного змісту податкового планування і його ролі в підприємницькій діяльності дозволило зробити наступні висновки: податкове планування є переважною моделлю поведінки платника податків; податкове планування як модель поведінки платника податків має об'єктивну основу в вигляді системи причин і чинників, що породжують їх; податкове планування невід'ємно пов'язане з економічною суттю податків. Податкове планування виступає інструментом реалізації економічних інтересів і держави, і платників податків, які формуються при перерозподілі ВВП за допомогою податків; у сучасних умовах податкове планування стає позитивним соціально-економічним явищем.

УДК 658.15:65.012.7

ЛІТЕРАТУРА

1. *Дуканич Л.В.* Налоги и налогообложение. — Ростов н/Дону: Феникс, 2000. — 416 с.
2. *Медведев А.Н.* Как платить налоговые платежи. Практическое руководство для предпринимателей. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 192 с.
3. *Рогозин Б.А., Павлова Л. П.* Налоговое планирование на предприятии и в организациях (оптимизация и минимизация налогообложения) Учебное пособие для руководителей и бухгалтеров: В 4 т. 7-е изд., испр. и доп.: — М.: Издание редакции журнала "Бухгалтерский учет и налоговое планирование", редакции "Библиотека бухгалтера и предпринимателя" и Международного центра сравнительных исследований проблемы налогообложения, 1997—1998. — 2099 с.
4. *Романовский М.В., Врублевская О.В.* Налоги и налогообложение. 3-е изд.: — СПб.: Питер, 2002. — 576 с.
5. *Черник Д.Г., Морозова В.П.* Оптимизация налогообложения Учебно-практическое пособие М.:ООО "ТК Велби", 2002. — 336 с.

Надійшла до редколегії 20.02.09 р.

Я.О. Кость, асп.

Інститут управління та бізнесу ЛНТУ

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проведено узагальнення основних теоретичних аспектів державного фінансового контролю та фінансової діагностики господарюючих суб'єктів, на основі чого визначено їх вплив на ефективність управління фінансами підприємств. Визначено основні недоліки діючої системи фінансового контролю, що перешкоджають використанню його результатів в процесі фінансової діагностики.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, фінансова діагностика підприємства, управління фінансами, форми фінансового контролю.

Вирішення проблеми нестачі фінансових ресурсів, що нині гостро відчуває майже кожне вітчизняне підприємство, викликає надзвичайну зацікавленість у їх ефективному використанні та зумовлює об'єктивну потребу управління ними. Фінансова діагностика підприємства допомагає значно розширити можливості управління фінансами підприємств та забезпечити, таким чином, економію ресурсів.

Управління соціально-економічним розвитком кожного суб'єкта господарювання виражається у визначенні тактики та стратегії його фінансової діяльності, вироблення на цій основі відповідної фінансової політики та її реалізації через встановлення єдиних правил організації фінансових зв'язків та неухильного контролю за їх виконанням.

Результати фінансового контролю держави можуть представляти ключову інформацію для планування і здійснення подальших економічних перетворень, забезпечення фінансової безпеки, прийняття рішень щодо реструктуризації стратегічно важливих організацій та вдосконалення фінансово-господарської

© Я.О. Кость, 2009

The basic theoretical aspects of the state financial control and the financial diagnostics of the managing subjects are generalized in the article. That became a basis for definition of the influence on efficiency managements of the finance of the enterprises. The basic lacks of operating system of the financial control which are defined disturb to use of its results in the course of financial diagnostics

Key words: state financial control, financial diagnostics of the enterprise, managements of the finance, forms of the financial control.

діяльності і т. п. Саме тому за умов жорсткої економії фінансових ресурсів не можна недооцінювати роль державного фінансового контролю, від ефективності якого залежить економічне благополуччя країни.

Не зважаючи на пильну увагу з боку вітчизняних (М. Бариніної, І. Басанцова, А. Гончарука, В. Зайцева, С. Івахненкова, А. Клименко, В. Піхоцького, М. Сивульського, І. Стефанюка) та зарубіжних (А. Городецький, А. Крикунов, Р. Мешалкіної, В. Панскова, Н. Рожкової, Л. Симонової) науковців до проблем державного фінансового контролю, дослідженням впливу його результатів на ефективність управління фінансами підприємства приділено досить мало уваги.

Дослідження присвячене з'ясуванню місця держфінконтролю в системі фінансової діагностики підприємства та можливості використання його результатів з метою підвищення ефективності управління фінансами.

Фінансовий контроль держави — одна з найважливіших функцій державного управління, спрямована на виявлення відхилень від прийнятих стандартів за-